

سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران بر اساس مدل آیزنبرگ

شهرام صدقی^۱ فاطمه عبدی^{۲*} سیروس پناهی^۲

۱. گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاعات پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.
0000-0001-6457-7464:ORCID

۲. گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاعات پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین؛ دوره چهارم؛ شماره اول؛ بهار و تابستان ۱۳۹۷؛ صفحات ۳۸-۳۰

چکیده

هدف: با توجه به حجم روزافزون اطلاعات هر فرد، نیازمند فراگیری مهارت‌ها و توانمندی‌هایی فراتر از سواد سنتی است. هدف پژوهش حاضر، بررسی سطح سواد اطلاعاتی در بین دانشجویان رشته‌های توانبخشی می‌باشد.

روش‌ها: این مطالعه کاربردی بر روی ۱۵۰ دانشجوی تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه استاندارد که براساس مدل آیزنبرگ بود، پایایی پرسشنامه با آلفای کرونباخ ۰/۹۶ درصد محاسبه شد. جهت تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شد.

نتایج: مهارت جامعه پژوهش در درک نیاز اطلاعاتی ($2/0 \pm 94/6$)، در راهبردهای جستجو ($2/0 \pm 96/67$)، در مکان‌یابی اطلاعات ($2/0 \pm 80/88$)، در استفاده از اطلاعات ($2/0 \pm 76/95$)، در ترکیب اطلاعات ($2/0 \pm 46/80$) و از لحاظ ارزیابی اطلاعات ($2/0 \pm 93/84$) در حد متوسط قرار داشته است. نتایج کلی پژوهش، میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی را با میانگین $2/85 \pm 0/636$ نشان داده است. نتایج نشان داد بین مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری با سطح سواد اطلاعاتی ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: از آن جا که وضعیت سطح سواد اطلاعاتی جامعه پژوهش در سطح متوسط قرار داشت، توجه بیشتر نسبت به آموزش سواد اطلاعاتی از طریق برگزاری کلاس‌ها با محتوای غنی‌تر و مطابق با فناوری‌های جدید در بین دانشجویان هر رشته توانبخشی باید صورت پذیرد. همچنین ضروریست از متخصصان اطلاع‌رسانی برای بازبینی کارکردها و سیاست‌های آموزشی در جهت پیشبرد فرایند پژوهش دانشجویان استفاده نمایند.

کلیدواژه‌ها: سواد اطلاعاتی، توانبخشی، دانشجویان.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۶/۱۱/۱۸ اصلاح نهایی: ۹۷/۲/۵ پذیرش مقاله: ۹۷/۲/۱۵

ارجاع: صدقی شهرام، عبدی فاطمه، پناهی سیروس. سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران براساس مدل آیزنبرگ. مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین. ۱۳۹۷؛ ۴(۱): ۳۸-۳۰.

مقدمه:

نیازهای واقعی خویش را تشخیص داده، پس از جایابی و ارزیابی اطلاعات، از آن به شکل مؤثر استفاده کنند و از این طریق با عصر پرشتاب اطلاعات همگام گردند، این توانمندی‌ها عموماً سواد اطلاعاتی خوانده می‌شود [۱]. انجمن کتابداری آمریکا سواد اطلاعاتی در قرن ۲۱ را قابلیت برای جستجو، بازیابی، ذخیره و چگونگی استفاده از دانش و فناوری‌های

آن چه در دوران کنونی با خصیصه درهم‌تنیدگی جامعه اطلاعاتی و در پی آن جامعه دانایی محور شناخته می‌شود و بیش از همه کانون بحث و توجه بوده، مفهوم سواد اطلاعاتی است. بدین لحاظ در عصر اطلاعات، افراد نیازمند فراگیری توانمندی‌هایی هستند که به کمک آن‌ها بتوانند

نویسنده مسئول:

فاطمه عبدی

گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاعات پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

0000-0003-4477-1010:ORCID

abdi1386@gmail.com پست الکترونیکی:

تلفن: ۰۰۴۴۹۸۱۲۶۲۳۶۹۵۴+

اطلاعاتی تعریف کرده است [۲]. این تعریف از سواد اطلاعاتی، بر اهمیت عملکرد دانشگاه و نیز اهمیت یادگیری مداوم تأکید می‌کند [۳]. پس دانشگاه‌های پویا دانشگاه‌هایی هستند که بتوانند کارآفرین باشند و ارزش‌های تخصصی و مدیریتی را تلفیق کنند [۴]. با وجود آشکار بودن ارزش اطلاعات و نقش آن در توسعه، هنوز برخی جوامع به این مهم پی نبرده‌اند، بنابراین برای تولید، سازماندهی، اشاعه و دسترسی به آن اقدام لازم صورت نمی‌گیرد. این امر باعث شده است تا فاصله اطلاعاتی یا به اصطلاح امروز شکاف دیجیتالی عمیقی میان جوامع و حتی کشورهای مختلف یک کشور به وجود آید [۵]. در جامعه اطلاعاتی امروز دانشجویان باید مهارت‌های مرتبط با جستجو، ارزیابی، پردازش و انتقال اطلاعات را به دست آورند [۶].

از آن جایی که رشته‌های مربوط به توانبخشی (گفتاردرمانی، فیزیوتراپی، بینایی‌سنجی، ارتوپدی فنی، کاردرمانی، شنوایی‌سنجی، مدیریت توانبخشی) علاوه بر گذراندن دروس نظری، به صورت تجربی نیز در کلینیک‌های مربوط به هر رشته، با بیماران و مراجعین خاصی سر و کار دارند، پس ارتقاء سطح سواد اطلاعاتی می‌تواند تأثیر زیادی بر مهارت‌های کلینیکی داشته باشد. برای نمونه فارغ‌التحصیلان دو رشته فیزیوتراپی و کاردرمانی می‌توانند آموزش‌های دانشگاهی را از مرحله طرح سؤال کلینیکی تا شیوه جستجو و ارزیابی منابع اطلاعاتی در توسعه مهارت‌های درمان مبتنی بر شواهد به کار گیرند. تصمیم‌گیری نیز براساس تلفیق شواهد با تخصص بالینی جهت بهبود کیفیت درمانی اتخاذ می‌شود [۷]. کسب مهارت‌های سواد اطلاعاتی، آنان را توانمند در فراگیری و کسب دانش جدید کرده، ضمن بهره‌گیری از تکنیک و مهارت‌های مربوط به فناوری‌های جدید، می‌توانند به عنوان جامعه پویای دانش‌پژوه توانبخشی در روند بهبود کیفیت و تشخیص بالینی مبتنی بر شواهد در زمینه شغلی و نیز تولیدات علمی کشور موثر بوده و از لحاظ اقتصادی نیز ضمن شکوفایی علم و دانش در زمینه ثبت اختراعات جدید نیز باعث افتخار کشور باشند. به روز بودن اطلاعات و درک نیاز به آموزش بیشتر برای رفع مشکلات کلینیکی و بالینی بسیار ضروری است [۸].

انجمن شنوایی گفتار و زبان آمریکا نیز تمرینات مبتنی بر شواهد را یک طرح استراتژی در رشته گفتار درمانی دانسته و بر آموزش مداوم مهارت‌های سواد اطلاعاتی قبل از ارائه خدمات درمانی در کلینیک‌ها برای متخصصان این رشته تأکید می‌کند [۹]. یکی از اساسی‌ترین مسائل در نظام سلامت سالمندان، هزینه مراقبت از سالمندان است [۱۰]. در مقوله درمان نیز، هزینه‌های هنگفتی صرف درمان بیماران سالمند و اقامت آن‌ها در مراکز درمانی و بیمارستانی می‌شود [۱۱]. بخش عمده‌ای از این

راهکارها به تربیت نیروی متخصص، اقدامات توانبخشی مناسب، آشنایی با تکنولوژی و فناوری‌های جدید باز می‌گردد [۱۲]. داشتن سواد اطلاعاتی در موارد توانبخشی سالمندان نیز، علاوه بر بهبود کیفیت درمان و کاهش هزینه‌ها، دوره درمان این افراد نیز به جهت تکنیکی بودن کار، کمتر خواهد بود. با توجه به اینکه جمعیت سالمندی در تمامی کشورها از جمله ایران در حال افزایش بوده و به عنوان یک عامل تأثیرگذار بر نظام اجتماعی و اقتصادی جوامع مطرح است [۱۰].

تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهد جنبه‌های عملی و کاربردی حاصل از مهارت‌های سواد اطلاعاتی در تصمیم‌گیری کلینیکی در شرایط تشخیص و درمان بسیار اثربخش باشد [۱۳]. مدل آیزنبرگ، با انواع استانداردهای سواد اطلاعاتی همخوانی داشته و روشی موفق و کاربردی برای تقویت برنامه‌های درسی براساس مهارت‌های اطلاعاتی و فناوری‌های نوین می‌باشد. انعطاف‌پذیری و ساختار آن بگونه‌ای است که در تمام طول دوره آموزشی بر نیازهای دانشجویان، منابع موجود کتابخانه و مشارکت این دو تأکید دارد. این مدل به دانشجویان اجازه می‌دهد تا مهارت‌های حل مسئله اطلاعاتی خود را توسعه داده و به کاوشگرانی متبحر در حوزه فناوری اطلاعات تبدیل شوند. ترکیب شش مهارت (درک نیاز اطلاعاتی، راهبردهای جستجو، مکان‌یابی، استفاده، ترکیب و ارزیابی اطلاعات) به برنامه درسی تدریس، کمک خواهد کرد تا دستیابی به مهارت‌های سواد اطلاعاتی بیشتر و با یادگیری عمیق‌تر صورت پذیرد [۱۴].

با بررسی نتایج پژوهش‌های صورت گرفته در خارج از کشور، تأکید بر ارتقاء و آموزش سواد اطلاعاتی در رشته‌های توانبخشی مشخص است ولی تاکنون در ایران پژوهشی در زمینه تعیین سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان رشته توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران و تأثیر بکارگیری و افزایش سطح سواد بر عملکرد آن‌ها صورت نگرفته است. بنابراین مطالعه حاضر با هدف بررسی میزان سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران براساس مدل آیزنبرگ می‌پردازد. لازم به ذکر است در این پژوهش ابعاد سن، جنس مقطع تحصیلی، میزان تسلط به زبان انگلیسی و میزان تسلط به رایانه نیز مورد بررسی قرار گرفت.

مواد و روش‌ها:

روش پژوهش حاضر پیمایشی تحلیلی و از نظر هدف، در حیطه پژوهش‌های کاربردی می‌باشد، جامعه پژوهش شامل ۱۵۰ نفر از دانشجویان تحصیلات تکمیلی در سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۳ دانشکده توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران، شامل مقاطع کارشناسی ارشد و

دکتر بوده است که در ۷ رشته موجود در دانشکده توانبخشی شامل کاردرمانی، فیزیوتراپی، شنوایی‌سنجی، ارتوپدی، گفتاردرمانی، بینایی‌سنجی و مدیریت توانبخشی مشغول به تحصیل بوده‌اند، به صورت همه‌شماری انتخاب شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه استاندارد بود که جهت تعیین روایی محتوایی پرسشنامه از نظر اساتید و متخصصان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی استفاده و اصلاحات مورد نظر اعمال گردید. پایایی این ابزار نیز از طریق شاخص آماری آلفای کرونباخ ۰/۹۶ درصد محاسبه شد.

این پرسشنامه در دو بخش مشخصات دموگرافیک (جنسیت، سن، تحصیلات، رشته تحصیلی، میزان تسلط به زبان انگلیسی، میزان آشنایی با رایانه) و سؤالات سنجش سطح سواد اطلاعاتی مدل آیزنبرگ در مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (از خیلی زیاد تا خیلی کم) شامل ۲۴ سؤال (شش سؤال مربوط به تعریف مسئله، چهار سؤال مربوط به راهبردهای جستجوی اطلاعات، یک سؤال مربوط به مکان‌یابی و دسترسی به اطلاعات، سه سؤال مربوط به استفاده از اطلاعات، چهار سؤال مربوط به ترکیب اطلاعات، شش سؤال مربوط به ارزیابی اطلاعات و یک سؤال باز جهت ارائه پیشنهاد و نظرات) مطرح شد.

به منظور تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ و جهت ارزیابی داده‌ها از آمار توصیفی و برای بررسی ارتباط بین متغیرها و مقایسه گروه‌های مختلف از آمار استنباطی استفاده شد. ابتدا نرمال بودن متغیرها با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف نشان داد داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار است و در نتیجه از آزمون‌های پارامتری تی مستقل، آنالیز واریانس برای مقایسه و آزمون همبستگی پیرسون جهت بررسی ارتباط متغیرهای سواد اطلاعاتی استفاده شد. $P\text{-Value} < 0.05$ به عنوان سطح معنی‌داری در نظر گرفته شد.

یافته‌ها:

از مجموع ۱۵۰ نفر شرکت‌کننده در این مطالعه که اقدام به تکمیل و ارسال پرسشنامه نموده‌اند ۶۴/۶ درصد زن و ۳۵/۴ مرد بودند. یافته‌ها

نشان داد بین سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده توانبخشی و متغیر جنسیت رابطه معنی‌داری وجود ندارد ($P\text{-Value} \geq 0.05$). با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن نیز مشخص شد که بین میزان تسلط به زبان انگلیسی و مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی ارتباط معنی‌داری وجود ندارد زیرا مقدار احتمال بیشتر از $P\text{-Value} \geq 0.05$ بود.

بررسی ارتباط متغیر میزان تسلط به رایانه با متغیرهای سواد اطلاعاتی ارتباط معنی‌داری را نشان داد ($P\text{-Value} \leq 0.05$). بدین معنی که با افزایش یا کاهش تسلط به رایانه، سواد اطلاعاتی نیز افزایش یا کاهش می‌یابد. همچنین بررسی ارتباط متغیر سطح تحصیلات با متغیرهای سواد اطلاعاتی نشان داد که دانشجویان دکتری از مهارت بیشتری در مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی برخوردار هستند.

یافته‌های جدول ۱ نشان داد که میانگین سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده توانبخشی ($2/0 \pm 85/636$) در حد متوسط می‌باشد. در بین مؤلفه‌های سواد اطلاعاتی، مؤلفه‌های راهبردهای جستجو بیشترین میانگین ($2/96 \pm 0/76$) و مؤلفه‌ی ترکیب اطلاعات کمترین میانگین ($2/46 \pm 0/80$) را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۱- میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان براساس مؤلفه‌ها

مؤلفه	میانگین و انحراف معیار
درک نیاز اطلاعاتی	$2/94 \pm 0/6$
راهبردهای جستجو	$2/96 \pm 0/76$
مکان‌یابی و دسترسی	$2/80 \pm 0/88$
استفاده از اطلاعات	$2/76 \pm 0/95$
ترکیب اطلاعات	$2/46 \pm 0/80$
ارزیابی اطلاعات	$2/93 \pm 0/84$

یافته‌های جدول ۲ نشان داد میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان در مؤلفه تعریف مسئله بیشترین میانگین ۳/۸۴ درصد مربوط به مشاوره و راهنمایی گرفتن از اساتید و متخصصان بوده است. کمترین میانگین ۲/۵۵ درصد مربوط به گروه‌های بحث الکترونیکی بوده است. در سؤالات مربوط به میزان آشنایی با منابع اطلاعاتی، موتور جستجوی گوگل اسکولار با ۴/۰۶ درصد، بیشترین استفاده و شبکه‌های اجتماعی با ۱/۸۵ درصد، کمترین کارایی را برای دانشجویان داشته است.

جدول ۲- میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان از لحاظ مؤلفه تعریف مسئله

میانگین	سؤالات مؤلفه تعریف مسئله
	۱- به چه میزان برای تعیین یک موضوع تحقیقاتی از موارد زیر استفاده می‌کنید؟
۳/۸۴	الف) متخصصان، استادان و دوستان خود
۲/۷۳	ب) گروه‌های کاری
۲/۵۵	ج) گروه بحث الکترونیکی

۲/۹۱	۲- برای رفع نیازهای اطلاعاتی چه میزان از منابع مرجعی نظیر (فرهنگ‌ها، اصطلاحنامه‌ها، راهنماهای موضوعی و ...) استفاده می‌کنید؟
۲/۹۶	۳- چه میزان از منابع اطلاعاتی نظیر (فرهنگ‌ها، اصطلاحنامه‌ها، دایره‌المعارف‌ها و ...) برای تعریف دقیق موضوع مورد نظر استفاده می‌کنید؟
۲/۹۵	۴- برای تعیین موضوعات اعم و اخص تا چه میزان از منابع مرتبطی مثل راهنماها و سرعنوان‌های موضوعی پزشکی (Mesh) استفاده می‌کنید؟
۳/۵۷	۵- تا چه حد می‌توانید کلیدواژه‌ها و مفاهیم مورد نظر خود را از یک عبارت موضوعی استخراج کنید؟ ۶- تا چه میزان با منابع اطلاعاتی زیر آشنایی دارید؟
۳/۲۸	الف) منابع کتابخانه‌ای
۴/۰۶	ب) موتورهای جستجو مانند Google Scholar
۱/۸۵	پ) شبکه‌های اجتماعی مانند Academia·researchGate·Mendeley
۳/۰۳	ت) کتابخانه دیجیتال
۱/۹۶	ث) پایگاه‌های تخصصی داخلی مانند Iran Medex ،Noormags ،Civilica
۳/۵	ج) پایگاه‌های تخصصی خارجی مانند ScienceDirect
۲/۹۱	چ) ابزارهای وب ۲ (فیس‌بوک، توئیتر، بلاگ‌ها، ویکی‌ها، RSS)
۲/۳	ح) گروه‌های بحث تخصصی
۲/۵۹	خ) بانک نشریات کشور (Magiran)
۲/۹۷	د) نشریات ملی و بین‌المللی رایگان
۳/۰۳	ذ) پایگاه‌های استنادی مانند Scopus

بخش سوالات مربوط به تکنیک‌های جستجو، جستجوی کلیدواژه‌ای با میانگین ۳/۷ بیشترین استفاده و سایر تکنیک‌های جستجو با میانگین ۲/۶۹ کمترین کارایی را داشته‌اند.

نتایج جدول ۳ نشان داد در زمینه راهبردهای جستجوی اطلاعات با استفاده از عملگرها، بیشترین میانگین ۲/۱۹ درصد مربوط به استفاده از عملگرهای And، Or، Not و کمترین استفاده از تکنیک‌های همجواری Pre/N و W/N، Next، Near با میانگین ۲/۰۴ درصد بوده است. در

جدول ۳- میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان از لحاظ راهبردهای جستجوی اطلاعات

میانگین	سوالات مؤلفه راهبردهای جستجوی اطلاعات
	۷- تا چه میزان برای جستجوی اطلاعات از عملگرها و تکنیک‌های زیر استفاده می‌کنید؟
۳/۱۹	الف) عملگرهای بولین نظیر NOT، OR، AND
۲/۷۲	ب) تکنیک‌های کوتاه‌سازی مثل * یا ؟
۲/۰۴	پ) تکنیک‌های همجواری مثل Pre/n، W/n، Near Next
۲/۵۱	ت) تکنیک‌های جستجوی فیلم
۲/۷۶	ث) تکنیک‌های جستجوی تصویر
	۸- تا چه میزان با جستجوهای زیر آشنا هستید؟
۲/۸۶	الف) جستجوی مفهومی
۳/۷۰	ب) جستجوی کلیدواژه‌ای
۳/۳۹	پ) جستجوی عبارتی
۳/۳۴	ت) جستجوی پیشرفته
۲/۶۹	ث) سایر تکنیک‌های جستجوی
۳/۱۰	۹- تا چه میزان در دسترسی به اطلاعات روزآمد و مرتبط توانایی دارید؟
۳/۲۴	۱۰- تا چه میزان در دسترسی به اطلاعات رایگان در محیط وب نظیر (کتابهای الکترونیکی، پایان نامه‌ها، مقاله، استانداردها، گزارش‌های فنی و ...) توانایی دارید؟

یافته‌ها در رابطه با میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده توانبخشی $2/8 \pm 0/88$ برای مؤلفه مکان‌یابی و دستیابی به اطلاعات از سطح متوسط کمتر بوده و در این زمینه عملکرد ضعیفی داشته‌اند. نتایج نشان داد که میزان استفاده دانشجویان از منابع کتابخانه‌ای و میزان آشنایی آن‌ها از منابع تخصصی و مرتبط با رشته خود در حد متوسط و حتی کمتر بوده است.

یافته‌ها در رابطه با میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده توانبخشی برای مؤلفه استفاده از اطلاعات $2/76 \pm 0/95$ بود. بنابراین نتایج پژوهش نشان می‌دهد که دانشجویان، سواد اطلاعاتی لازم برای مقایسه، اعتبارسنجی و استفاده از ابزارهای استنادی منابع را دارا نبوده‌اند. همچنین یافته‌ها در رابطه با میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده توانبخشی برای مؤلفه ترکیب اطلاعات $2/46 \pm 0/8$ به دست آمد. به نظر می‌رسد دانشجویان تحصیلات تکمیلی در ترکیب اطلاعات جدید با دانش قبلی خود، نیاز به کسب دانش و مهارت بیشتری داشته باشند. همچنین بیشترین میانگین $2/99$ درصد مربوط به ترکیب اطلاعات و کمترین میانگین $1/8$ درصد مربوط به سبک استناددهی بود.

یافته‌ها در رابطه با میانگین نمره برای مؤلفه ارزیابی اطلاعات اخلاقی، حقوقی و همچنین اصول قانونی دسترسی به اطلاعات و منابع معتبر را رعایت کرده‌اند. از سوی دیگر نتایج نشان داد که بیشترین میانگین ($3/29$ درصد) مربوط به نتایج جستجو در جهت رفع نیازهای اطلاعاتی و کمترین میانگین ($2/66$ درصد) مربوط به سوال منابع اطلاعاتی چندرسانه‌ای می‌باشد. همچنین میزان آشنایی دانشجویان با سرقت ادبی با میانگین $2/89$ درصد و میزان آشنایی با مسائل حقوقی و حق مؤلف با میانگین $2/88$ درصد در محدوده متوسط قرار داشت.

بحث و نتیجه‌گیری:

مشارکت دانشجویان دانشکده توانبخشی با اساتید، مشاوران تخصصی و گروه‌های بحث الکترونیکی، جهت شناسایی و تعیین موضوع پژوهش در سطح متوسط قرار داشت و میانگین مؤلفه درک نیاز اطلاعاتی $2/94$ درصد بود که با نتایج پندپذیر و چشمه، عابدی و تسلیمی هم‌راستا می‌باشد [15-17].

مهارت استفاده از تکنیک‌های جستجوی اطلاعات در سیستم‌های بازیابی یکی از اجزاء مهم جستجو می‌باشد. بسیاری از جستجوگران به شیوه آزمون و خطا عمل می‌کنند. بنابراین با تعداد مدارک زیاد و نامرتب مواجه شده و آن‌ها را ارزیابی می‌کنند. اطلاع‌یابی فرآیندی است که از نیاز دانشجویان با حجم وسیعی از اطلاعات مواجه هستند که باید ضمن درک نیاز اطلاعاتی، بتوانند با کلید واژه‌های موضوعی و راهبردهای جستجوی اطلاعات، مرتبط‌ترین اطلاعات مربوط به پژوهش خود را دریافت کنند، میانگین این مرحله $2/80$ درصد و اختلاف معنی‌داری با سطح متوسط آن داشت که با پژوهش تسلیمی، پناهی‌روا و مخاطب با عنوان بررسی میزان مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی همدان هم‌راستا می‌باشد [17, 24]. این پژوهش‌ها نتایج یافته‌ها مبنی بر پایین بودن سطح سواد دانشجویان و پیشنهاد برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تخصصی بود.

نیود آگاهی کافی از چگونگی شیوه‌های جستجو از منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی و استنادی یکی از مشکلات فراروی جامعه دانشگاهی است. دانشگاه‌ها هر ساله مبالغ زیادی، صرف خرید و اشتراک منابع الکترونیکی و راه اندازی کتابخانه‌های دیجیتال می‌کنند ولی به دلیل عدم توانمندی و مهارت دانشجویان در استفاده از این منابع، نتیجه مطلوبی حاصل نمی‌شود [22]. با توجه به نتایج به دست آمده در خصوص مهارت‌های استفاده از منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی، دانشکده توانبخشی در جهت ارتقاء مهارت دانشجویان تحصیلات تکمیلی پیشرفت مطلوبی نداشته است.

در دسترس بودن اطلاعات، ضرورتاً به معنای استفاده واقعی از آن‌ها نیست، مهارت‌های بازیابی اطلاعات به‌ویژه در مراکز تحقیقاتی و پژوهشی دانشگاهی، بیشتر محسوس می‌باشد [23].

مهارت استفاده از تکنیک‌های جستجوی اطلاعات در سیستم‌های بازیابی یکی از اجزاء مهم جستجو می‌باشد. بسیاری از جستجوگران به شیوه آزمون و خطا عمل می‌کنند. بنابراین با تعداد مدارک زیاد و نامرتب مواجه شده و آن‌ها را ارزیابی می‌کنند. اطلاع‌یابی فرآیندی است که از نیاز دانشجویان با حجم وسیعی از اطلاعات مواجه هستند که باید ضمن درک نیاز اطلاعاتی، بتوانند با کلید واژه‌های موضوعی و راهبردهای جستجوی اطلاعات، مرتبط‌ترین اطلاعات مربوط به پژوهش خود را دریافت کنند، میانگین این مرحله $2/80$ درصد و اختلاف معنی‌داری با سطح متوسط آن داشت که با پژوهش تسلیمی، پناهی‌روا و مخاطب با عنوان بررسی میزان مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی همدان هم‌راستا می‌باشد [17, 24]. این پژوهش‌ها نتایج یافته‌ها مبنی بر پایین بودن سطح سواد دانشجویان و پیشنهاد برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تخصصی بود.

دانش خود را در استفاده از ابزارهای اطلاعاتی، به منظور مدیریت منابع خود، افزایش می‌دهد. یافته‌های پژوهش در این زمینه با تحقیقات تسلیمی و فروزنده و همکاران هم‌راستا می‌باشد [۱۷، ۲۷]. بنابراین دانشجویان به منظور مستند کردن پژوهش‌های خود در جهت تولید دانش روز، نیازمند متناسب‌سازی پژوهش‌ها با ویژگی‌های حوزه توانبخشی می‌باشند.

ارزیابی و استفاده از اطلاعات به عنوان مهارت سواد اطلاعاتی دانشجویان در سال‌های اخیر افزایش یافته است و این در حالی است که بسیاری از تحلیل‌گران معتقدند که در عصر اطلاعات همان گونه که دانش، سریع کهنه می‌شود، دانشجویان نیاز به مهارت‌هایی دارند که با دستیابی و استفاده از دانش فعلی در زمینه رشته درسی خود، بتوانند به عنوان یک فراگیر مستقل و توانمند، اطلاعات را ارزیابی و از آن استفاده کنند. مسئله استفاده از اطلاعات به دلیل موضوع اقتصاد دانشی در میان دانشجویان بسیار ضروری شناخته شده است [۳۰]. مهارت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده توانبخشی در مؤلفه ارزیابی اطلاعات از حد متوسط بالاتر بود بنابراین آن‌ها از نتایج یافته‌های خود می‌توانند در جهت رفع نیاز اطلاعاتی بهره ببرند. این نتایج با یافته‌های تحقیقات Powell و Case-Smith همسو می‌باشد. [۲۱]

در نهایت می‌توان نتیجه گرفت سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده توانبخشی در حد متوسط بود، اما لازم است در کنار مسائل رو به رشد حجم اطلاعات، استفاده موثر و سودمند از اطلاعات برای فرگیران میسر شود تا با محتوا ارتباط برقرار و به استفاده اخلاقی از اطلاعات به عنوان پرورش مهارت‌های سواد اطلاعاتی توجه کنند.

در راستای نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود متولیان امر با برگزاری کارگاه‌های آموزشی مستمر و مداوم در زمینه پایگاه‌های تخصصی مربوط به رشته توانبخشی و آموزش راهبردهای جستجو از این منابع تخصصی، آموزش دوره‌های آموزشی نرم‌افزارهای مدیریت رفرنس‌نویسی منابع، مشارکت متخصصان اطلاع‌رسانی نیز در فرایند جستجوی منابع اطلاعاتی، تقویت پایه سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان با ارائه واحد درسی سیستم‌های اطلاع‌رسانی پزشکی در مقطع کارشناسی و نظرسنجی سالیانه برای تعیین نیازهای آموزشی، سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان را افزایش دهند.

تشکر و قدردانی:

یافته‌های پژوهش در مؤلفه مکان‌یابی بیانگر آن است که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده توانبخشی، مهارت لازم در این زمینه را دارا نمی‌باشند. لذا سواد دانشجویان در مکان‌یابی و دستیابی اطلاعات در محیط وب و نیز استفاده از منابع کتابخانه کمتر از متوسط بوده است.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ارتباط موثر و پویایی، بین کتابخانه و دانشجویان دانشکده توانبخشی برقرار نبوده است. از آن جایی که رسالت آموزشی پژوهشی کتابخانه‌ها، همگام با توسعه فناوری و رشد اطلاعات، بیشتر محسوس است، کتابخانه‌ها تلاش کردند که از طریق آموزش جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی، دسترسی به مجلات تمام متن، کتاب‌های الکترونیکی و غیره به عنوان بخشی از کانال ارتباطی بین کاربران با منابع اطلاعاتی نقش آفرینی کنند.

نتیجه تحقیق Yager و همکاران نیز بر آموزش سواد اطلاعاتی، از کانال کتابخانه و کتابداران در جهت آموزش مستقیم و نیز ارزیابی مهارت‌های تحقیقاتی دانشجویان توسط کتابداران متخصص می‌باشد [۲۵].

در حال حاضر کاربران می‌توانند جهت دسترسی به منابع اطلاعاتی، از روش‌ها و منابع اطلاعاتی متعددی استفاده کنند. از نظر Ford، محیط‌های مجازی، انعطاف‌پذیری بیشتری در راهبردهای اطلاعات نسبت به معادل‌های فیزیکی دارند [۲۶]. سطح مهارت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده توانبخشی در استفاده از اطلاعات، از حد متوسط کمتر بوده است. یافته‌های پژوهش در این مرحله با پژوهش فروزنده و همکاران، پناهی‌روا و مخاطب هم‌راستا بود [۲۴، ۲۷]. همچنین با یافته‌های تسلیمی در زمینه استفاده از اطلاعات هم‌سو می‌باشد [۱۷].

عواملی چون فقدان آموزش مناسب دانشجویان در جهت شناساندن منابع تحقیق و عدم آگاهی آن‌ها از توانایی و تخصص کتابدار، به عنوان مهم‌ترین مانع بر سر راه کمک‌یابی دانشجویان از کتابداران می‌باشد که حل این مشکل مستلزم انجام اقدامات موثر براساس مطالعات و تحقیقات هدفمند می‌باشد [۲۸]. به گفته Anderson استفاده‌کنندگان با کمک گرفتن از کتابداران می‌توانند روش‌های مؤثری را در جستجو بکار گیرند که منجر به بازیابی مرتبط‌ترین اطلاعات گردد [۲۹]. امروزه سواد اطلاعاتی به عنوان یک نقش مهم در تصمیم‌گیری، حل مسئله، یادگیری مستقل، در پیشرفت حرفه‌ای و تحقیق شناخته شده است. یکی از کارآمدترین راه‌ها برای دستیابی به این هدف اجرای برنامه‌های آموزشی می‌باشد.

مهارت دانشجویان تحصیلات تکمیلی در این مرحله از حد متوسط پایین‌تر بود. فرد با سواد اطلاعاتی، نیاز به اطلاعات را تشخیص داده، دامنه

حمایت دانشگاه علوم پزشکی ایران می‌باشد. نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از همکاری شرکت‌کنندگان در این پژوهش تشکر و قدردانی نمایند.

این مقاله حاصل بخشی از پایان‌نامه با عنوان بررسی میزان سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی ایران، در مقطع کارشناسی ارشد در سال ۱۳۹۶ با

References

- Catts R, Lau J. Towards information literacy indicators. Tehran: Chapar; 2014. [In Persian]
- Parirokh M. Teaching information literacy: Concepts, methods and applications. Tehran: Ketabdar; 2015. [In Persian]
- Siamak M, Davarpanah MR. Construct and validate a questionnaire of basic information literacy actual undergraduate students. *Library and Information Science*. 2009; 12(1):119-46. [In Persian]
- Clark BR. The entrepreneurship university demand and response. *Tertiary Education and Management*. 1998; 4(1): 5-16. Doi: 10.1080/13583883.1998.9966941
- Usina P. Impact of a California community college's general education information literacy requirement [Dissertation]. Minnesota: Walden University; 2015.
- Marlery SD. Diagnosis of information science informational literacy from the perspective of the student of the University of Havana. *Investigación Bibliotecológica*. 2015; 29(67):201-18. Doi: 10.1016/j.ibbai.2016.04.009
- Boruff JT, Thomas A. Integrating evidence-based practice and information literacy skills in teaching physical and occupational therapy students. *Health Info Libr J*. 2011; 28(4):264-72. Doi: 10.1111/j.1471-1842.2011.00953.x
- Pollock AS, Legg L, Langhorne P, Sellars C. Barriers to achieving evidence-based stroke rehabilitation. *Clin Rehabil*. 2000; 14(6):611-7. Doi: 10.1191/0269215500cr369oa
- Ratcliff S, Ivanitskaya L. Information literacy skills in speech-language pathology students: Skill differences across academic levels. *Contemp Issues Commun Sci Disord*. 2013; 40(1):31-9. Doi: 1092-5171/13/4001-0031
- Rasel M, Ardalan A. The future of ageing and its health care costs: A warning for health system. *SIJA*. 2007; 2(2):300-5. [In Persian]
- Pour Reza A, Mir Mohammadkhani M, Pouragha B. The illness patterns and their costs among hospitalized elderly covered by medical service insurance organization, in Damghan's hospitals, in year of 2005-2006. *SIJA*. 2007; 2(2):252-62. [In Persian]
- Molae A, editor. New technologies serve the elderly. Proceedings of the First National Conference on Health, Safety and Environment in the area of citizenship; 2015 Dec 20; Tehran, Iran. Tehran: Islamic Azad University, Science and Research Branch; 2015. [In Persian]
- Cobus-Kuo L, Waller J. Teaching information literacy and evidence-based practice in an undergraduate speech-language pathology program: A student reflection. *Contemp Issues Commun Sci Disord*. 2016; 43:35-49. Doi: 1092-5171/16/4301-0035
- Eisenberg MB. Information literacy: Essential skills for the information age. *DJLIT*. 2008; 28(2):39-47. Doi: 10.14429/djlit.28.2.166
- Pandpazir M, Cheshmeh-Sohrabi M. A survey on information literacy of higher education students in Kermanshah University of Medical Sciences based upon Eisenberg and Berkowitz's six big skills. *Research on Information Science and Public Libraries*. 2010; 16(2):115-37. [In Persian]
- Abedi Leny A. Survey of information literacy skills of librarians in recreational and cultural organization of the municipality of Isfahan based on Eisenberg and Berkowitz [Dissertation]. Isfahan: University of Isfahan; 2011. [In Persian]
- Taslami M. The evaluation of information literacy in both scientific and practical experts PolyAcryl Iran [Dissertation]. Esfahan: Esfahan; 2011. [In Persian]
- Zaker Sharak M. Search process: User information behavior and information retrieval systems. *Informing*. 2008; 2(15):50-60. [In Persian]
- Ashrafirizi H, Ramezani A, Aghajani H, Kazempour Z. The amount of media and information literacy among Isfahan University of Medical Sciences' students. *Journal of Information Systems and Services*. 2013; 2(2):17-34. [In Persian]

20. Soleymani MR. Investigating the relationship between information literacy and academic performance among students. *J Educ Health Promot*. 2014; 3:95-8. Doi: 10.4103/2277-9531.139677
21. Powell CA, Case-Smith J. Information literacy skills of occupational therapy graduates: Promoting evidence-based practice in the mot curriculum. *Med Ref Serv Q*. 2010; 29(4):363-80.
22. Tirgar A., Yaminfirooz M. Effect of education on informational literacy of university newcomers. *Educ Strategy Med Sci*. 2013; 6(3):172-5. [In Persian]
23. Dastani M, Keramati J. The study of information literacy learning in central library's websites of Iranian Universities of Medical Sciences. *J Mod Med Info Sci*. 2016; 2(1):62-9. [In Persian]
24. Panahirava N, Mokhatab M. Survey the information literacy skills of graduate students in Hamadan University of Medical Sciences. *Proceedings of the first congress of new technologies to achieve sustainable development*; 2014 Jan 4; Tehran: Iran. Minushahr: Mehr Arvand University; 2014. [In Persian]
25. Yager Z, Salisbury F, Kirkman L. Assessment of information literacy skills among first year students. *Int J FYHE*. 2013; 4(1):59-71. Doi: 10.5204/intjfyhe.v4i1.140
26. Ford N. Improving the "darkness to light" ratio in user-related information retrieval research. *J Doc*. 2000; 56(6):624-43. Doi: 10.1108/EUM0000000007134
27. Foruzandeh N, Delaram M, Deris F, Foruzandeh M, Darakhshandeh S. Information literacy and use of information technology by students in Shahrekord University of Medical Sciences. *IJVLMS*. 2016; 7(1):39-49. [In Persian]
28. Motamedi F. Studying the rate of student assistance at Shiraz University from a librarian in conducting library research. *Library and Information*. 2003; 20(1):20-30. [In Persian]
29. Anderson B. The internet as career, job, and employment resource. *Ref Libr* 1996; 26(55):7-17. Doi: 10.1300/J120v26n55_02
30. Vicki F. Integration of information literacy skills into business courses. *Ref Serv Rev*. 2003; 31(1): 81-95. Doi: 10.1108/00907320310460942

Informational Literacy Level of Postgraduate Faculty Students of Rehabilitation Sciences at Iran University of Medical Sciences based on the Eisenberg Model

Shahram sedghi¹ Fatemeh Abdi^{2*} Sirous Panahi²

1. Department of Medical Library and Information Sciences, Faculty of Management and Medical Information, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. ORCID:0000-0001-6457-7464
2. Department of Medical Library and Information Sciences, Faculty of Management and Medical Information, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

(Received 7 Feb, 2018)

Accepted 5 May, 2018)

Original Article

Abstract

Aim: Given the increasing amount of information, every individual needs to acquire skills and abilities beyond traditional literacy. The purpose of this study is to investigate the level of information literacy among students of rehab field.

Methods: This applied study was conducted on 150 graduate students of the Faculty of Rehabilitation Sciences of Iran University of Medical Sciences. The data collection tool was a standard questionnaire based on the Eisenberg model. The reliability of the questionnaire was calculated with Cronbach's alpha of 0.96%. SPSS software, descriptive statistics and inferential statistics were used to analyze the data.

Results: The knowledge of the research community in understanding the information needs was at the average level (problem recognition) with a mean score of 2.94, in search strategies with an average score of 2.96, in the location of information with an average score of 2.80, 2, in the combination of information with a mean of 2.46 and in the evaluation of information with an average of 2.93. The overall results of the study indicated the average literacy of graduate students with an average of 2.856 ± 0.636 . Results showed that there is a significant relationship between the educational level of MS and Ph.D.

Conclusion: Since the status of the information literacy level of the research community was at an intermediate level, more attention should be paid to educating information literacy through conducting classes with richer content and according to new technologies among students in every field of rehabilitation. It is also necessary to use information specialists to review the functions and educational policies to advance the student research process.

Key Words: Information Literacy, Rehabilitation, Students, Model.

Citation: sedghi Sh, Abdi F, Panahi S. Measuring the Information Literacy Level of Postgraduate Students of the Faculty of Rehabilitation Sciences of Iran University of Medical Sciences based on the Eisenberg Model. J Mod Med Info Sci. 2018; 4(1):30-38.

Correspondence:

Fatemeh Abdi

Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Tel: +989197242314 Email: abdi1386@gmail.com ORCID: 0000-0003-4477-1010